

Олена Сергіївна Журавка

асистент кафедри фінансів, Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи НБУ»

ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ БРОКЕРІВ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглядається діяльність страхових брокерів та визначається їх роль на страховому ринку України з урахуванням міжнародного досвіду.

Ключові слова: страховий посередник, страховий агент, страховий брокер, страховий ринок, страхова послуга.

Постановка проблеми. На сьогодні можна з упевненістю зазначити, що з кожним роком зростає необхідність у страхуванні, як інституту реального захисту майнових та соціальних інтересів громадян. Свідченням цього є постійне збільшення активів страхових компаній, кількості страхових відшкодувань та підписаних угод. Проте потенціальні можливості вітчизняного страхування значно більші і вимагають свого розвитку. Цьому могла б сприяти масова пропаганда можливостей галузі, консалтингу послуг тощо. Назріла необхідність створення посередницького ринку між страховиками і потенційними клієнтами.

Слід відзначити, що в сучасній ринковій економіці саме страхові брокери відіграють дуже важливу роль: надаючи посередницькі послуги, вони діють як своєрідні інжирингові агенти, відтворюючи конкуренцію між страховими компаніями, одночасно стимулюють розвиток самого страхового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній економічній науці проблеми діяльності страхових брокерів досліджували такі науковці і

фахівці, як В.Д. Базидевич, О.І. Барановський, Ф.М.Фурман, Н.М. Внукова, С.В. Слесарук, Ю.О. Махортов, В.М. Дарков, І.А. Габідулін та інші. Проте питання розвитку посередницьких послуг на страховому ринку України сьогодні залишається невирішеним і потребують подальшого дослідження.

Метою статті є розгляд діяльності страхових брокерів і визначення їх ролі на страховому ринку України з урахуванням міжнародного досвіду.

Виклад основного матеріалу. На страховому ринку України страхові посередники існують з кінця 80-х років. Тоді в ролі страхових посередників виступали тільки страхові агенти: фізичні особи, які працювали на умовах трудової угоди чи контракту, а також юридичні особи, для яких страхове посередництво не було виключним видом діяльності (залізничні каси, туристичні фірми, Ощадбанк тощо).

Страхові брокери з'явилися на страховому ринку України в середині 90-х рр., вони працювали в інтересах страховиків, забезпечуючи їм перестраховування, як на українському, так і на зарубіжних перестраховальних ринках. Основу фахівців страхових брокерських фірм склали колишні працівники страхових компаній середньої і вищої ланки. Згодом брокери підґрунтям своєї діяльності роблять захист інтересів страхувальників на страховому ринку.

У 1997 р. було створено Асоціацію професійних страхових посередників України (АПСПУ), що розпочала свою організаційну роботу зі створення ринку страхових посередницьких послуг. Уже в 2000 р. спільна робота з Укрстрахнаглядом і Лігою страхових організацій дозволила АПСПУ запровадити реєстрацію і введення державного реєстру страхових брокерів, що й стало початком створення цивілізованого страхового посередницького ринку в Україні.

В 2001 році в Україні було прийнято Закон «Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг». Страхове посередництво почало відігравати помітнішу роль, а страхові брокери отримали статус

фінансових організацій і стали повноправними членами українського фінансового ринку [2].

Практика, на жаль, свідчить, що страхові посередники все ще грають другорядні ролі на вітчизняному страховому ринку. Проте зростаюча роль страхування та прихід до України іноземних страховиків разом з їх стандартами роботи може в недалекому майбутньому зробити професію страхового агента і страхового брокера однією з найбільш затребуваних на ринку.

Страховий посередник діє на страховому ринку поряд зі страхувальником і страховиком. Страхова індустрія використовує різні типи посередників та їхні комбінації. Посередницькі функції можуть виконувати: персонал страхових компаній, агенти, брокери, банки, туристичні агентства, відділення зв'язку, агентства нерухомості, тощо. Класифікація страхових посередників, що діють на страховому ринку України наведена на рис. 1.

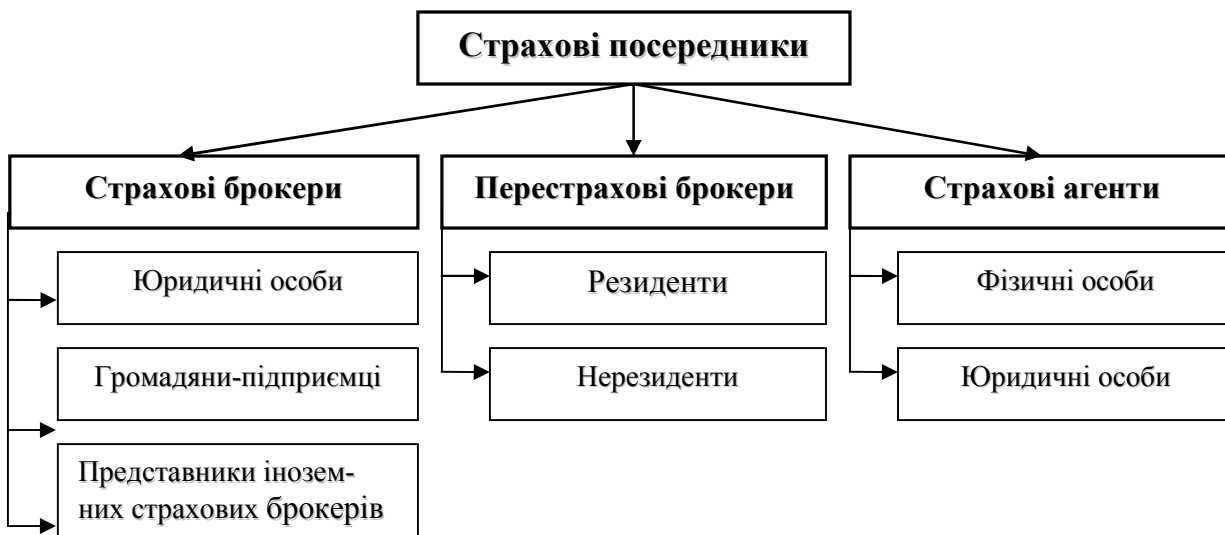

Рис. 1. Класифікація страхових посередників на страховому ринку України

В Законі України «Про страхування» до категорії «страхові посередники» відносяться страхові агенти, страхові чи перестрахові брокери.

Страхові агенти – це фізичні або юридичні особи, які діють від імені та за дорученням страховика, виконують частину його страхової діяльності (укладання договорів страхування, одержання страхових платежів, виконання

робіт, пов'язаних з виплатами страхових сум і страхового відшкодування). Страхові агенти є представниками страховика і діють в його інтересах за комісійну винагороду на підставі договору зі страховиком.

Страхові брокери – юридичні особи або фізичні особи, які зареєстровані у встановленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності та здійснюють за винагороду посередницьку діяльність у страхуванні від свого імені на підставі брокерської угоди з особою, яка має потребу у страхуванні як страхувальник.

Перестрахові брокери – юридичні особи, які здійснюють за винагороду посередницьку діяльність у перестраховуванні від свого імені на підставі брокерської угоди із страховиком, який має потребу у перестраховуванні як перестраховальник [5].

Страховим посередникам в Україні заборонено працювати на користь іноземних страховиків, іноземним страховим посередникам дозволяється працювати на українському страховому ринку через представництво, яке є платником податку, або через створене ними дочірнє підприємство.

Діяльність страхових агентів і страхових брокерів багато в чому збігається, але кожний з цих посередників має власну специфіку. Відмінності між страховими посередниками розглянуті в таблиці 1.

Таблиця 1.

Відмінності страхового брокера від страхового агента

Страховий агент	Страховий брокер
Мета – продати страховий поліс «свої» страхової компанії.	Мета – запропонувати вигідний клієнту страховий захист і представляти його інтереси протягом строку дії договору страхування.
Пропонує, зазвичай, тільки свої страхові продукти.	Пропонує страхові продукти декількох страхових компаній.
Пропонує страхові продукти за стійкими розцінками.	Пропонує оптимальні розцінки на страхові продукти.
Не пропонує зменшення витрат клієнта при сплаті страхових платежів.	Скорочує витрати клієнта при сплаті страхових платежів.
Пропонує страхування за стандартними схемами.	Пропонує розробку індивідуальної схеми страхування.
Не гарантує страхових виплат та не забезпечує правовим захистом у разі настання страхового випадку.	Забезпечує правовим захистом у разі настання страхового випадку. Відстоює інтереси клієнта.

Страховий агент є уповноваженим страховика і діє згідно з агентською угодою на визначеній території. Страховий брокер, навпаки, є уповноваженим страхувальника або страхової компанії, що бажає перестрахувати ризики за взятими на себе зобов'язаннями. Незалежність брокера від страховика або перестраховика (тобто від другої сторони угоди) – ключова відмінність брокера від агента. Саме незалежність брокера є гарантом того, що він, обираючи страхову компанію для свого клієнта, керується виключно інтересами останнього.

Поява інституту страхових брокерів на Україні – наслідок вступу нашої країни на шлях ринкових відносин, інтеграції в європейське співтовариство. Страховий брокер є об'єднуючою ланкою між страховою компанією і клієнтом. Як представник свого клієнта страховий брокер має спеціальні знання «ринку страхування», тобто знає межі можливостей широкого кола страхових компаній. Саме ці знання, які потрібні клієнту і які він розраховує одержати від страхового брокера, стають важливим аргументом на користь страхового брокерського посередництва.

Брокерами можуть бути:

- юридичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності, офіційно зареєстровані в державному реєстрі страхових брокерів України;
- громадяни-підприємці, офіційно зареєстровані в державному реєстрі страхових брокерів України;
- представництвах іноземних страхових брокерів, зареєстровані в Україні як платники податку та в державному реєстрі страхових брокерів України.

Великі корпорації можуть мати свого так званого «кептивного брокера».

Діяльність брокера тісно пов'язана з «життєвим циклом» страхового поліса та передбачає:

- консультування та надання експертно-інформаційних послуг;
- визначення потреби страхувальника в отриманні страхових послуг;
- надання допомоги у розробленні умов договору страхування, пошуку страховиків, які відповідають вимогам страхувальника;

- ведення переговорів та укладання договорів страхування за дорученням страхувальника;
- здійснення розрахунків за договорами страхування;
- підготовку документів для врегулювання питання про збитки у разі настання страхового випадку.

Брокер постійно вивчає ситуацію на ринку, де ставки і розміри страхового покриття коливаються, а з розвитком страхової індустрії з'являються нові страхові продукти. Окрім знань ринкової інформації, брокеру потрібні відомості про зміни в законодавстві. Великі брокери витрачають значні кошти на дослідження та прогнози. Вони не чекають запитань від свого клієнта, а намагаються попередити їх.

У світовій практиці на страхових брокерів припадає 70% і більше зібраних страхових внесків. Наприклад, в США і Канаді – до 90%, Італії – 92%, Великобританії – 70%. За підрахунками експертів, брокери в Україні обслуговують лише 5% страхового ринку. Також в Україні спостерігається певний дисбаланс між кількістю страхових компаній і страхових брокерів. У більшості розвинених країн кількість страхових брокерів у багато разів перевищує кількість самих страховиків. Зокрема, на польському страховому ринку на 40 страховиків припадає 1200 страхових брокерів. Дуже високий відсоток обхвату ринку брокерами у Великобританії, Нідерландах, Бельгії і Ірландії де, на одну страхову компанію припадає кілька десятків і навіть сотень страхових брокерів. Помітні кроки зробив Китай в розвитку свого страхового ринку. На таку величезну країну доводиться всього 68 страхових компаній. В той же час є 1260 страхових брокерів. Україна має одні з найнижчих показників по інституту брокерів серед європейських держав. У реєстрі Держфінпослуг станом на 2009 р. зареєстровано всього 60 брокерів, які потенційно можуть обслуговувати 471 страхову компанію (один брокер доводиться майже на 8 страхових компаній). Дані про кількість страхових брокерів наведені в таблиці 2. Зі всіх зареєстрованих сьогодні в Україні страхових брокерів 7 є фізичні особи – приватні підприємці, а інші –

юридичні особи, з них 16 – це представництва іноземних страхових брокерів, зареєстровані в Україні. Серед них є декілька представників найбільших міжнародних брокерів, таких, наприклад, як Marsh & McLennan, Willis, AON Limited, Besso Limited, і Oakeshott [3].

Таблиця 2.

Кількість страхових компаній та брокерів на
страховому ринку України у 2003–2009 рр.

Рік	Кількість страхових компаній	Кількість страхових брокерів
2003	357	80
2004	387	78
2005	398	69
2006	411	67
2007	446	65
2008	469	57
2009	471	60

Причому простежується негативна тенденція щодо зменшення кількості страхових брокерів з кожним роком. Аналітики ринку серед великої кількості причин нерозвинутості інституту страхових брокерів особливо наголошують на проблемі винагороди страхового брокера. Проаналізувавши вітчизняне законодавство, можна зробити висновок, що страховий брокер може отримувати брокерську винагороду тільки від страхувальника на підставі брокерської угоди. А це збільшує ціну страхового продукту, який продається через брокерське посередництво. У світовій практиці існує інший підхід до природи винагороди страхового брокера. Брокерська винагорода узгоджується зі страховиком (перестраховиком) та відраховується із суми страхового платежу. Тому сьогодні для розвитку в Україні інституту страхових брокерів необхідно врегулювати питання брокерської винагороди, а норми законодавства привести у відповідність до світової практики [7].

Також Україна не може відокремитись від світових тенденцій щодо розвитку страхового посередництва. У зв'язку з цим, 10 квітня 2008 р. у рамках ратифікації договору про вступ України до СОТ Верховна рада

прийняла зміни до закону «Про страхування», якими спростила умови виходу на страховий ринок України іноземних страхових і перестрахових брокерів. Зокрема, іноземці отримали право відразу після вступу України в СОТ здійснювати на території України свою діяльність в частині страхування ризиків, пов'язаних з морськими перевезеннями, комерційною авіацією, запуском космічних ракет і фрахтом (у тому числі супутників), не відкриваючи представництва, а лише письмово повідомивши про це Держфінпослуг. «Ця вимога вводиться з перспективою на вступ до Євросоюзу. А багато іноземних брокерів, які збиралися серйозно працювати в Україні, вже відкрили тут свої представництва», – зазначає президент Федерації страхових посередників Сергій Ішаков. Крім того, страховики сподіваються, що завдяки ухваленому закону в довгостроковій перспективі вітчизняні брокери також зможуть виходити на зовнішні ринки [1].

Висновки. Таким чином, в результаті дослідження діяльності страхових брокерів можна зробити наступні висновки:

1. Страхові посередники вже давно стали невід'ємною частиною будь-якої країни з розвиненим страховим ринком.

2. Нерозвиненість ринку посередницьких послуг в страхуванні обумовлена безліччю причин, серед яких основною є відсутність належного законодавчого регулювання.

3. Необхідно постійно підвищувати професійну компетентність страхових брокерів з метою отримання ними загальних, комерційних та професійних навичок і знань.

4. Наявність значної кількості страхових брокерів дозволить активізувати вітчизняний страховий ринок і наблизити його до Єдиного світового ринку страхування.

Список літератури

1. Губарь Е. Страховой рынок перешел рубеж: иностранные брокеры смогу работать без представительств / Е. Губарь // Коммерсантъ. – 2008. – 11 апреля. – С. 17.

2. Махортов Ю.О. Роль страхових брокерів у розвитку страхового ринку України / Ю.О. Махортов, Н.О. Теличко // Економічний вісник Донбасу. – 2009. – №4(18). – С.122–129
3. Офіційна інтернет-сторінка Державної комісії з регулювання ринку фінансових послуг [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://dfp.gov.ua>
4. Положення про провадження діяльності страховими посередниками. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 18.12.96 № 1523 / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
5. Про внесення змін до Закону України “Про страхування”: Закон України від 04.10.2001 № 2745-III / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
6. Слесарук С. Статський радник / С. Слесарук // Контакти. – 2008. – №3. – С. 20–23.
7. Фурман В. Шляхи активізації розвитку брокерської діяльності в Україні / В. Фурман // Економіст. – 2005. – № 1. – С. 58–59.
8. Щеглова К. Страхова безпосередність / К. Щеглова // Страхова справа.– 2006. – №3(23) – С.20–24.
9. Щеглова К. Багатоканальний збут / К. Щеглова // Страхова справа. – 2007.– №1(25). – С.61–65.

Summary

The author researches the activity of insurance intermediaries (brokers) and determines their role at the Ukrainian insurance market with the consideration of international experience.

Журавка, О.С. Діяльність страхових брокерів на страховому ринку України [Текст] // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. – Суми: УАБС НБУ, 2010.– Вип. 28. – С. 237-244.